

POGOVOR IZ SEKS-POZITIVNE VIZURE

Definisati slobodu isto je što i definisati seksualno zdravlje.
(Vilhelm Rajh)

Biti *seks-pozitivna* znači...: a) zastupati seksualni hedonizam; b) latentno ili otvoreno promovisati pornografiju; c) pozivati na seksualnu revoluciju u (dez)organizovanoj orgijastičkoj paradi. Ili ništa od ponuđenog. Da bismo došle do (*seks*)*pozitivnih* odgovora, važno je da prvo dovedemo u pitanje sopstvene kriterijume na osnovu kojih oblike seksualnog ispoljavanja (ili neispoljavanja) deklarišemo kao *tačne* ili *pogrešne*. I da se zapitamo koliko su naši kriterijumi i naše *neoborive* istine o seksu zaista *naše*. Znamo da je seks pogrešan ukoliko nije bezbedan i sporazuman. Ako je izjednačen sa gnjavažom – takođe je pogrešan. Seks-pozitivno razmišljanje vrednuje seksualnost kao izvor ultimativnog zadovoljstva i kao stožer celokupnog zdravlja. Svest seks-pozitivne osobe preispituje seksualne normative i obrasce seksualnog ponašanja, ali ne u ime nekog prinovljenog anarho-porno hedonističkog bunta, nego iz odgovornosti prema sebi i sopstvenom razvoju. Seks-pozitivni pokret ne poziva na revoluciju, nego na sastanak sa samom sobom, na intimni samo-istraživački razgovor o seksualnim vrednostima. Neka od mogućih pitanja za introspekciju ove vrste (pri čemu se ne vrednuje *tačnost*, nego otvorenost u odgovorima)...:

Kojim osećanjima i stavovima se rukovodim kada je u pitanju seks? Da li seksualnost doživljam kao deo svog identiteta? U kojoj meri seksualne aktivnosti u koje se upuštam doprinose kvalitetu mog života i zdravlja? Na seksualne teme reagujem izvesnom dozom nelagodnosti i povlačenjem... ili sam spremna da otvoreno i jasno progovorim? Da li se stidim svojih seksualnih fantazija (čak i sama pred sobom)? Umem li da iskažem sopstvene seksualne vrednosti i da ne osuđujem tuđe? Da li me različitost nečijeg seksualnog identiteta uznemirava? Ako da – znam li zašto? Da li sam se ikada upustila u neku seksualnu radnju jer sam se osećala obavez(a)nom da to uradim? Mogu li da obećam sebi da se to neće ponoviti?

Traganje za svim tim neizgovorenim odgovorima i otvaranje niza drugih pitanja o našem seksualnom, autentičnom ženskom sopstvu – prvi je korak u kreiranju seks-pozitivnog okruženja. Umesto na jasno određenima definicijama i čvrstom konceptu, seks-pozitivni pokret zasniva se upravo na njihovom rastapanju, shvatajući seksualnost kao čistu, moćnu stvaralačku i životnu energiju, a njeno osporavanje kao strah od samog života. Seks-pozitivni pokret javlja se kao reakcija na dominantno poimanje seksualnosti koju zapadna kultura uporno interpretira kao potencijalno *opasnu*, *nagonsko-animalističku* i *razornu* silu, te njenu kontrolu opravdava svesnim čuvanjem i usmeravanjem civilizacijskog razvoja. Na širem planu, oživljavanje i neometan razvoj seksualnog potencijala ljudskih bića (dakle, potpuno prihvatanje komponente *homo eroticusa*), zaista vodi ka promenama u globalnim društvenim strukturama. Ali ne u destruktivnom smislu. To samo znači da je, umesto življenja u erotofobnom društvu, moguće kreirati okruženje po merilima čoveka – razvojem seksualne svesti na nivou pojedinke. Iz viševjekovnog amalgama medicinskih zabluda i religijskih dogmi seksualnost je poprimila konotacije rizika, neželjenih posledica, poremećaja, infekcije, greha i nasilja. U našem mentalnom nasleđu, pojam seksa još uvek je duboko opterećen tim sekundarnim značenjima i treba ga ponovo otkriti ispod taloga *moralne higijene*. U tom kontekstu, seks-pozitivni pokret plasira pouzdane informacije o seksualnosti bez predrasuda i bez osuda, zalažući se za sveobuhvatnu seksualnu edukaciju, izvan medicinske patologizacije tela. Genitalije nisu isključivi (epi)centri naših seksualnih života – zapravo ne postoji deo tela koji nije prijemčiv na seksualno zadovoljstvo – telo, kakvim god da raspolažemo, u

celo(vito)sti jeste *seksualni instrument*. Negovanje seks-pozitivnih stavova pomera fokus interesovanja sa reproduktivnog zdravlja ka pitanjima seksualnog zadovoljstva i važnosti orgazma – naročito kada je reč o ženskoj seksualnosti, koja je u patrijarhalnim sistemima mahom svedena na socijalno-biološku funkciju prokreacije. Imanentna ženska seksualnost uslovljena je reproduktivnim svojstvima žen(k)e. Društvo u kakvom živimo rangira seksualne prakse na rigidnoj hijerarhijskoj lestvici na čijem vrhu počiva heteroseksualni bračni koitus. Sva odstupanja od tako postavljenog normativa – nesaglediv broj seksualnih varijacija – skloni smo da svodimo pod *devijantne* pojave. Nasuprot tome, seks-pozitivni stav prepoznaje i prihvata ceo spektar seksualnih praksi, orijentacija i preferencija, kao i fluidnost seksualnih identiteta. Umesto insistiranja na uniformnosti tela i prinudnog ujednačavanja seksualnih različitosti, seks-pozitivna svest prihvata diverzitet seksualnih izraza i iskustava, poštujući jedinstvenost seksualnog koda svake individue. Biti seks-pozitivna znači biti svesna sopstvenih seksualnih istina, dekodirati i raspoznati svoj jedinstveni i autentični seksualni profil, prevazići poziciju stida i zaći u domen seksualne inteligencije.

U istraživanjima *mračnog kontinenta* ženske seksualnosti primetan je kontinuirani nedostatak autentičnih ženskih glasova. Našim telima, seksualnim potrebama, zadovoljstvima i frustracijama, požudom ili njenim izostankom – po pravilu su se bavile falocentrične grane medicine, religije, pornografije... Dok su povodom ženske seksualnosti drugi progovarali o sebi, naučene smo da se zadovoljavamo tuđim interpretacijama umesto pravih uvida u stanje stvar(nost)i i da se same sobom ne(dovoljno) bavimo. Istraživanje izneto u publikaciji *Seksualnost žena sa motornim invaliditetom iz Vojvodine* nesumnjivo prekida taj kontinuitet ženskog ćutanja, beležeći pojedinačne seksualne istorije ispričane verodostojnim ženskim glasovima. Ovaj pionirski poduhvat prikupljanja intimnih ženskih istorija na našim prostorima zasnovan je na seks-pozitivnom istraživačkom pristupu: *posmatračica, a ne sudija*. Međutim, prelamanje konačnog rezultata, svih zabeleženih intervjuua i njihove analize, kroz prizmu seks-pozitivnog koncepta otvara pitanje koliko je tako utemeljenu nameru bilo moguće sprovesti do kraja. Dakle, ne preispituje se samo seksualna svest intervjuisanih žena, nego u kojoj meri su same istraživačice i odabrana literatura u poziciji seks-pozitivnog promišljanja. Pitanje o izvorima informacija i dostupnosti znanja o seksualnosti je ključno u izgradnji seks-pozitivne zajednice. Nedostatak pouzdanih informacija o seksualnosti je evidentan: s jedne strane, seksualnost je sveprisutna tema koja se izrabljuje u medijima i reklamnim kampanjama, banalizuje lošim humoreskama, glamorizuje u filmovima... s druge strane, *stručni* tekstovi mahom su pisani u intonaciji upozorenja, s fokusom na reproduktivno zdravlje, odnosno, rizik od polnopenostivih infekcija. Takvim (ne)razumevanjem seksualnosti dobijamo privid seksualnih sloboda. Nesumnjivo, ženama sa invaliditetom su prave informacije o seksualnosti daleko manje dostupne, zbog zanemarivanja njihovih seksualnih aspekata i poimanja invaliditeta kao uzroka aseksualnosti. Taj uvreženi stav ne samo što osporava seksualni razvoj žena sa invaliditetom, nego i stigmatizuje aseksualnost kao vid seksualne orijentacije. Pojam aseksualnosti biva upotrebljen kao opresivna alatka, izjednačen sa negacijom i odsustvom – što narušava seks-pozitivne vrednosti. Potisnuta seksualnost je jedno, aseksualnost nešto sasvim drugo; svakako da invaliditet sam po sebi nije uzrok aseksualnosti, baš kao što nijednoj drugoj seksualnoj orijentaciji ne treba tražiti ni uzrok ni *lek*. Paralelno sa uverenjem da invaliditet neminovno znači *nedostatak seksualnosti*, opstaje drugi, sasvim suprotan mit koji seksualnost žena sa invaliditetom hipertrofira do *nimfomaničnosti*. Iz ovoga se takođe iščitava da u seksualnoj svesti postoji formula nekog optimalnog stupnja ženske seksualne želje, koju nije lako održati na skali između *frigidnosti* i *nimfomanije*. Na jednoj strani skale je nedostatak požude u *anestetičnom* ženskom telu – *frigiditet*, a na drugom kraju izgaranje u sopstvenoj strasti – *nimfomanija*. U oba slučaja – žensko seksualno zadovoljstvo je (one)nemoguće(no). Negovati pozitivan stav prema

sopstvenoj seksualnosti, biti u sinhronizaciji sa pobudama sopstvenog tela (kako u intenzivnoj želji, tako i u njenom odsustvu), usavršavati umeće seksualnog zadovoljstva (i orgazma) – imperativi su ženskog zdravlja (a *nimfomanka* je samo ona žena koja uživa više seksa od nas samih). Nije sporno da je seksualna različitost u središtu ljudskog iskustva i da se seksualni profil svake osobe, uključujući i libido, menja tokom životnog veka – sporno je koliko smo same u dosluhu sa tim promenama.

Generalno, ženska seksualnost se patologizuje od najranijih medicinskih spisa u kojima su žene predstavljene kao žrtve sopstvenih tela i sopstvene biologije (i dan-danas ženski reproduktivni sistem nazivamo *ženskim problemima*). Ove patološke odrednice ženskosti očigledno se olako pripisuju seksualnosti žena sa invaliditetom, jer je celo žensko telo *anatomski eho* njenih seksualnih organa, a invaliditet, navodno, nije *reproduktivno poželjan*. Da li je to zaista (oduvek) tako? Otkako je ljudska vrsta počela da prikriva genitalije, ne samo odećom, nego i sramom, ostale polne karakteristike, kao i rodne razlike, bivaju prenaplašene kako bi preuzele ulogu (pokrivenog) polnog identiteta. Ta težnja neretko ima opsesivne razmere i vodi u različite modifikacije ili čak praksu sakaćenja ženskog tela – da bi se ono dovelo u *savršeno* seksualizovanu formu koja je suprotnost svim elementima muške anatomije. Primera radi, da bi telo bilo *potpuno žensko*, očekuje se da je ono sastavljeno od manjeg stopala, dužih i glatkih nogu, širih kukova, tanjeg struka, (neuporedivo) većih grudi i napućenijih usana u odnosu na muško telo. U ime tako žuđene *ženstvenosti*, delovi ženskog tela su skraćivani (podvezivanjem i sabijanjem u minijaturnu cipelu), produžavani (vratolomnim štiklama), (pre)naglašavani (žičanim kavezima zvanim krinolina), sabijani (utezanjem u korset), povećavani i podebljavani (puš-ap grudnjacima i ubrizgavanjem silikona) ili odstranjivani (*hirurški*, bez anestezije) – rečju, prekrajani po ustanovljenom kalupu. *Obožavanje* malog ženskog stopala, po cenu njegovog prebijanja, sa dugom tradicijom u kineskoj kulturi, objašnjava se erotskom privlačnošću u lepršavom i nestabilnom ženskom hodu. Ne samo da je minijaturno stopalo odavalo utisak (ili otisak) (is)pra(vn)e ženskosti, nego je taj nestabilni hod bio simbol *stabilnog* statusa. Žena podvezanih (slomljenih) stopala je ona koja je *privilegovana* da se ne kreće i da ne radi, njeno postojanje je svedeno na (seksualnu) službu mužu (i reproduktivno služenje društvu). Široko rasprostranjenu opsesiju što (pro)duž(enij)im ženskim nogama pokreće isti mehanizam. Na visokim štiklama, koje vizuelno izdužuju ženske noge, žena je istovremeno postavljena u visoko seksualizovanu pozu. Telo se *spontano* namešta u izazovan položaj *spremnosti za paranje* koji ističe sve ženske seksualne atribute: mišići zadnjice su napeti i čvrsti, kukovi podignuti i istureni, grudi naglašene, noge produžene, stopala smanjena. Stajanje na štiklama signalizira seksualnu dostupnost nepomične žen(k)e, delikatnog i privlačnog bića na klimavim nogama. Modifikovane štiklom, ženske noge gube svoju primarnu funkciju hodanja, a postaju pouzdan putokaz do vagine.

U *civilizovanom* svetu, nedopustivo eksponiranje seksualnih organa kompenzuje se na društveno prihvatljiv način – (slomljeno) stopalo ili (sputana) ženska noga postaju spoljašnja oznaka njenih skrivenih intimnih delova, anatomski odjek njenih (*sramnih*) genitalija. Iz ovakvih istraživanja, sa polazištem u evolutivnoj funkciji bioloških svojstava – koja ženu čine žen(k)om – evidentno je da preterana težnja za ulepšavanjem, unapređivanjem, *poženstvenjavanjem* tela rezultira njegovim narušavanjem, čak i obogaljivanjem. Naizgled paradoksalno – ideal ženske lepote neretko se pronalazi u njenom deformitetu (manjeg ili većeg stupnja). Izgleda da su na kulturno-istorijskoj mapi ženskog tela seksualnost i invaliditet duboko isprepleteni. Kipove nalik Veneri Vilendorfskoj iz najranijih vremena (oko 30 000 godina p.n.e) pronađene širom sveta odlikuje vidljivo odsustvo nogu koje obično prestaju pri kolenu. Noge Boginje Majke su prebijene da se ona ne bi mogla kretati. Na taj

način ne samo da se umanjuje njena moć, nego se njene milosti zadržavaju na zemlji. Privrženost Boginje, žene-ljubavnice-majke, osiguravana je njenim sakaćenjem; ona je oskrnavljena da bi mogla biti *obožavana* među ljudima. U nekim plemenskim kulturama postoji zajednička žena-majka prebijenih nogu, u službi opšteg zadovoljavanja plemena. Sličan vid sprečavanja božanskog-ženskog da ne *luta* i ne odbegne i danas se široko primenjuje – praksa klitoridektomije (odstranjivanja klitorisa). U zapadnoj civilizaciji klitoridektomija nije pitanje religijske mistifikacije, nego je obavljena u ime *zdravlja* – kako bi se obuzdala ženska masturbacija za koju se u zvaničnoj medicini verovalo da izaziva kobne posledice (od ispijenosti do *nimfomanične smrti u orgazmu*). U priručnicima za odgajanje devojčica (koji su štampani ne tako davno – sredinom prethodnog veka), roditeljima se savetovalo da svoje ćerke zastrašuju invaliditetom kao posledicom masturbacije (od isušivanja kičme, do vaginalne hipertrofije). Pošto je masturbacijom smatran svaki iole prijetan kontakt sa genitalijama, čak je i intimna higijena bila *visokorizična aktivnost* koja zahteva strogi nadzor. Genitalije postaju *nedodiriva zona* – i u današnje vreme zabrana dodirivanja genitalija je prva zabrana koju usvajamo u detinjstvu. Seksualni sram, zazor od sopstvenog tela i erotofobija kao stanje svesti su nesumnjivi uzroci *oštećenja* i *deformiteta* ženskog tela – kao globalnog iskustva u istoriji ženskog roda. Patrijarhalno društvo i falocentrična svest nalazu da žensko treba onemogućiti i(li) onemoćati, a njenu seksualnost ukrotiti. Usled svega toga, usvajamo sliku sopstvenog tela kao *tela sa nedostatkom* i živimo u anorgazmičnom svetu sa posledicama mentalne kastracije – kao oblikom (nevidljivog) invaliditeta svih nas.

Nije problem u našim telima, nego u vladajućim normativima i njihovim (re)interpretacijama. U paganskim kulturama, svojstva ženske prirode koja *krvari bez umiranja* (kroz menstrualni ciklus), stvara život (rađa) i proizvodi hranu (doji), smatrana su za moćna magijska obeležja. U tokovima civilizacijskog razvoja i hrišćanske demonizacije seksualnosti, različitost ženskog tela i prednosti ženske prirode preinačene su u njene slabosti. Menstruacija postaje posledica ženskog *prokletstva*, ženska uloga u činu stvaranja novog života degradirana je u svojstvo *inkubatora*, dok je apotropejska¹ moć ženskih grudi vulgarizovana. Ipak, pomama za idealizovanom formom ženskog tela nalik peščaniku uporno opstaje, oslikavajući potrebu za *boginjim plodnosti* ukroćenom na zemlji. To je potraga za seksualno zreloom *devicom*. Istaknute grudi su seksualni poziv i dokaz da je žen(k)a podobna za othranjivanje potomstva. Efekat okruglih, čvrstih, podignutih i isturenih grudi koji postižemo nošenjem brushaltera (ili umetanjem silikona) simulira ovulaciju (seksualnu spremnost) – na koju mužjačka (pra)svest neminovno reaguje. Nasuprot istaknutim grudima, tanjušan struk signalizira da je žena seksualno neiskusna – jer njeno telo još uvek nije *izdeformisano* rađanjem. Raskošni kukovi su znak da će žen(k)a biti u stanju da *stornira* i iznese potomstvo. Efekat idealne forme postizanje je utezanjem ženskog tela u rigidne korsete (sa ugrađenim metalnim šipkama) koji su stvarali *podršku* ženskom držanju – kako telesnom, tako i pitanjima njenog karaktera. Žena koja je *dobro zapertlana* u korset je seksualno poželjna i izazovna, ali nikako rasmusna; opet, ona nije ni hladna ni suzdržana, nego *disciplinovana* u sopstvenom telu; uspravan i čvrst položaj tela je oznaka ispravnosti i pouzdanosti njenog karaktera. (Suvišno je napominjati da su nus-pojave takvog *disciplinskog metoda* bile nesvestice, problemi sa disanjem i cirkulacijom, kao i deformitet kičme.) U priči o korsetu² (telu) zapravo je *upertlana* hrišćanska verzija paganske boginje plodnosti, po čujem uzoru bi trebalo da se vladamo. U *novoj* dogmi, žena svoj socijalni status ostvaruje

---

¹ Moć rasterivanja zlih sila. Verovalo se da žena naglim razotkrivanjem grudi može zaustaviti prirodne nepogode, smekšati volju muškarca (muža, vojnika ili zakonodavca).

² Korset - od starofrancuskog *corps* i latinskog *corpus* – znači telo.

reproduktivnim pravima, ali ona ne sme biti seksualno aktivna. Zahtev za istovremenom *devicom* i *majkom* pre stvara rascep u ženskoj psihi, nego što je čini celovitim bićem. Napravljen je razdor između reproduktivnog svojstva koje je društveno poželjno (a prema hrišćanskoj ideologiji prokreacija je *neminovnost*) i same seksualnosti čiju *demonsku* prirodu treba sputati. Prema tradicionalnom sistemu vrednosti, ženska seksualnost uslovljena je brakom i (pod)razum(eva)no *opravdana* reproduktivnom funkcijom. Ostali aspekti seksualnosti – zadovoljstvo i (spiritualno) oslobođenje – nisu deo ženskog seksualnog iskustva. Biti *seksualno atraktivna* nije izraz seksualne ostvarenosti, niti sinonim svesnog seksualnog subjekta (mnogo je bliži objektivaciji), a samim tim biva daleko od nekog zagaranovanog polazišta za zdrav razvoj seksualnog potencijala. *Seksualno poželjna*, ali i dalje anksiozna u sopstvenom telu (kao u neudobnom nasleđenom korsetu), majka sa mentalitetom *device*, jer ona je bez zadovoljavajućeg seksualnog iskustva, baš kao što jedna od ispitanica kaže: [seks je samo] *obaveza prema mužu...* ili sa prenisko postavljenim očekivanjima od seksualnog čina: *posle je bilo čak i dobro*.

Aktivno i otvoreno seksualno istupanje za ženu i dalje ima visoku cenu. Viševjekovni moralni jaz između *uzorne* žene (supruga i majke) i *razorne* zavodnice (etiketirane kao *nepodobne* za emotivno partnerstvo) sveprisutan je u savremenom društvu. Međutim, ne eksploatiše nas seksualnost, nego njeno osporavanje i nerazumevanje. Proces ženske seksualne liberalizacije odvijao se sa tendencijom ka osvajanju muških seksualnih privilegija – što se pokazalo nedovoljnim (jer uporno usvajamo degradaciju *homo eroticusa* u seks-negativnom konceptu). U ostvarivanju svojih seksualnih prava, žene sa invaliditetom rukovođene su postojećim privilegijama koje imaju žene bez invaliditeta. I jednima i drugima potrebno je novo otkrivanje seksualnosti, individualna evolucija umesto seksualne revolucije. Paradoksalno je što nam se propaganda seksualnog zdravlja servira kao pripremni trening za borbu protiv bolesti. Pozivi na redovne ginekološke preglede mahom se upućuju u intonaciji upozorenja, pa čak i zastrašivanja. Pritajena poruka koju dobijamo nije se promenila od Hipokratovog vremena: *imati matericu znači imati problem*. Žensko telo uvek je pod rizikom, atakovano upozorenjima i pred zahtevom stroge kontrole. Usvajamo poruku da nas potencijalna opasnost vreba iz dubine sopstvenog tela. Kao da su pritajeni *ženski problemi* inherentni našim seksualnim organima, a ako se ispolje – treba ih odstraniti (probleme ili organe u potpunosti). Preventivno smo amputirane od *najrizičnijih* delova svojih tela, od sopstvene zdrave ženstvenosti. Pravovremeno otkrivanje bolesti i otklanjanje njenih simptoma ne može se smatrati pravom prevencijom. Umesto eksploatacije problema (*ženskih*, naravno), potrebna su nam trajna rešenja – promena seksualne svesti, ponovno povezivanje sa našim telom i zdrav odnos prema sopstvenom središtu ženskosti.

LITERATURA:

- Mirković, Zoran (1999). *Eros – Bol, Žena – Bog*. Rad, Beograd.
- Morris, Desmond (2004). *The Naked Woman: a study of female body*. Thomas Dunne Books, St. Martin's Press, New York.